

Votaziun chantunala dal pievel dals 24 da favrer 2008

Explicaziuns dal cussegl grond

Iniziativa dal pievel «Cussegl grond: 80 bastan»

L'iniziativa dal pievel «Cussegl grond: 80 bastan» pretenda ch'il dumber da commembras e da commembers dal cussegl grond vegnia reduci da 120 ad 80 e consequentamain che la constituziun chantunala vegnia midada.

Las iniziantas ed ils iniziants èn da l'avis ch'in parlament pli pitschen possa liquidar las lavurs en il cussegl grond en moda pli effizienta e pli favuraivla. Plinavant fan ellas ed els quint che las regiuns cun bleras abitantas e cun blers abitants survegnian in pèr mandats daplì, che l'equiliber da la proporziun tranter la citad e la champagna sco er tranter las regiuns linguisticas restia tut en tut er vinavant il medem e che la divisiun futura dals circuls electorals stoppia vegnir reorganisada ed optimada, sche l'iniziativa vegn acceptada.

Il cussegl grond refusa questa iniziativa. Pervia da sia estensiun geografica, pervia da la diversità linguistica e culturala, pervia da las differenzas economicas e confessiunalas sco er pervia da la repartiziun en territoris urbans e rurals è il Grischun in chantun fitg multifar. Sch'il dumber da deputadas e da deputads vegniss reduci, fiss questa multifariadad represchentada bler mender en il cussegl grond. Cunzunt las regiuns periferas na fissan betg represchentadas uschè bain.

Cumpareglià cun ils auters chantuns vala il cussegl grond dal Grischun gia oz sco parlament favuraivel, ed el lavura er en moda effizienta. Per quests motivs na s'imponi er betg da reducir il dumber da deputadas e da deputads.

La procedura electorala da maiorz per il cussegl grond en ils 39 circuls – che las votantas grischunas e ch'ils votants grischuns han confermà pir dacurt l'onn 2003 – è sa cumprovada. Ella na duai betg stuair vegnir midada. Ma sch'il dumber da deputadas e da deputads vegniss reduci, fiss quai ina consequenza indispensabla.

Explicaziuns a partir da p. 3

Project da votaziun p. 9

Stimadas conburgaisas e stimads conburgais

Nus As suttamettain il suandant project per la votaziun:

Iniziativa dal pievel «Cussegl grond: 80 bastan»

Il 6 da december 2007 ha il cussegl grond tractà l'iniziativa dal pievel «Cussegl grond: 80 bastan» e concludì cun 96 cunter 13 vuschs da recumandar al pievel da refusar questa iniziativa.

vinavant il medem e che la divisiun futura dals circuls electorals stoppia vegnir reorganisada ed optimada, sche l'iniziativa vegn acceptada.

A. Il project da votaziun en detagl

1. Tge vul l'iniziativa?

L'iniziativa dal pievel «Cussegl grond: 80 bastan» è reussida en moda valaivla cun 4'163 suttascripziuns. Ella è redigida en furma d'ina proposta generala e cuntegna il suandant text:

Il cussegl grond dal chantun Grischun consista dad 80 commembras e commembers.

Las iniziantas ed ils iniziants èn da l'avis ch'in parlament pli pitschen possia liquidar las lavurs en il cussegl grond en moda pli effizienta e pli favuraivla. Plinavant fan ellas ed els quint che las regiuns cun bleras abitantas e cun blers abitants survegnian in pèr mandats dapli, che l'equiliber da la proporziun tranter la citad e la champagna sco er tranter las regiuns linguisticas restia tut en tut er

2. Relaziuns actualas

Il cussegl grond è – sco parlament – la represchentanza dal pievel dal chantun Grischun e pratitgescha – cun resalva dals dretgs dal pievel – la pussanza suprema. Ultra da la legislaziun ha el en spezial il dretg da concluder il preventiv e l'incumbensa da survegliar la regenza, las dretgiras chantunalas e l'administraziun. Il cussegl grond sa cumpona oz da 120 commembras e commembers che vegnan elegids mintga quatter onns da las votantas grischunas e dals votants grischuns en 39 circuls tenor la procedura electorala da maiorz.

Dapi l'onn 1995 han diesch chantuns sminuì lur parlaments respectivamain ha lieu ina sminuziun a chaschun da las proximas elecziuns per la renovaziun totala da quests parlaments. Ils parlaments da quests chantuns sa cumponivan dentant per regla da bler dapli che 120 commembras e commembers. En cumparegliaziun

cun chantuns che han circa medem bleras abitantas e medem blers abitants sa chatta la grondezza dal parlament dal chantun Grischun sin ina piazza mesau-na (cf. la tabella en l'aggiunta).

3. Consequenzas da l'iniziativa

3.1 La represchentanza da la populaziun e da las regiuns vegn mendra

In parlament duess esser in spievel da la societad. Il dumber da deputadas e da deputads sto garantir che la populaziun saja represchentada adequatamain en il parlament, e quai tenor criteris politics, regionalis, confessiunals, linguistics e professiunals sco er tenor aspects da la vegliadetgna e da la schlattaina. Pervia da sia extensiun geografica cun bleras valladas, pervia da la diversitad linguistica e culturala, pervia da las differenzas economicas e confessiunals sco er pervia da la repartiziun en territoris urbans e ruralis è il Grischun – en cumparegliaziun cun auters chantuns svizzers – in chantun fitg multifar. Ina sminuziun dal cussegl grond chaschunass inevitablamain ch'el na pudess betg esser in spievel da la multifariadad dal chantun da medema maniera sco oz. Cunzunt las regiuns periferas na fissan betg represchentadas uschè bain.

3.2 La funcziunalitad e l'effizienz dal parlament na sa meglieresch betg marcantamain

Il cussegl grond è gia oz – cun 120 deputadas e deputads – in parlament che lavura en moda effizienta e che liquidescha ina chargia da lavur considerabla.

Sch'il dumber da deputadas e da deputads vegniss reduci, na sa laschass l'effizienz strusch anc meglierar marcantamain. Percunter pudess ina reducziun chaschunar ina grevezza supplementara en tscherts secturs, quai che mettes en dumonda l'existenza dal parlament da milissa e che restrenschesch la qualitat da la lavur parlamentara.

Tras la nominaziun da cumissiuns permanentas ed adina pli savens er da cumissiuns temporaras è la cumpetenzza e l'engaschi da tut las commembras e da tut ils commembers dal parlament garantids gia oz sufficientamain. I na dat betg in «parlament da duas classas». Dal rest po il cussegl grond determinar da tut temp il sistem da cumissiuns en moda autonoma, e quai er independentamain da la grondezza dal parlament.

3.3 I vegnan spargnads paucs custs

Sch'il dumber da deputadas e da deputads vegniss reduci da 120 ad 80, pudess ins far quint cun respargns da custs da var 356000 francs ad onn. En relaziun cun las ulteriuras expensas chantunals è quai ina pitschna summa. Eventuals respargns che resultan tras la reducziun dals 40 mandats pudessan dentant puspè ir a perder, sche las deputadas restantas e sch'ils deputads restants survegnissan indemnizaziuns pli autas en consequenza da la grevezza supplementara e da la professionalisaziun.

3.4 La divisiun dals circuls electorals ed il sistem electoral vegnan midads

Sch'il parlament vegniss sminui ad 80 commembras e commembers, na pu-

dess il sistem electoral actual per il cussegl grond – cun elecziuns da maiorz en 39 circuls (electorals) e cun ina garanzia giuridica d'almain in mandat per mintga circul – betg pli vegnir mantegnì. Sch'il dumber da deputadas e da deputads vegniss reduci, s'engrondissan las differenzas tranter ils circuls ils pli pitschens ed ils circuls gronds areguard la represchentanza (repartiziun dals mandats per abitanta u per abitant). Quai na fiss giuridicamain betg pli acceptabel sut l'aspect da l'egualitad da la forza da las vuschs. La divisiun dals circuls electorals ed il sistem electoral stuessan pia vegnir midads. Las votantas grischunas ed ils votants grischuns èn dentant s'exprimids pir dacurt (ils 18 da matg/ils 14 da settember 2003) – s'enter ina discussiun publica intensiva ed en ina votaziun da variantas – per mantegnair la procedura electorala da maiorz en ils 39 circuls.

B. Arguments dal comité d'iniziativa

«In chantun modern dovra in parlament agil»

Il Grischun dovra in vent frestg. Tar la nova constituiun, tar l'organisaziun giudiziala, tar la lescha da vischnancas ed en blers auters secturs èn vegnids fatgs ils ultims onns pass clers en direcziun d'ina structura chantunala moderna. Sullettamain il parlament, sia grondezza e sia cumposiziun n'èn fin oz betg vegnids adattads al temp. Tras ina sminuziun dal cussegl grond avess il pievel a disposiziun in parlament effizient che resguarda ils basegns da las burgaisas e dals burgais. L'abilitad d'agir vegn meglierada per pussibilitar al cussegl grond ina rolla

pli activa tar la concepziun da noss chantun en l'avegnir.

L'iniziativa dal pievel «Cussegl grond: 80 bastan» è ina iniziativa averta per ils basegns dal 21. tschientaner, e quai en furma d'ina «proposta generala». La dumonda da votaziun vul mo sclerir, sch'il cussegl grond dal Grischun duai avair er en l'avegnir 120 deputadas e deputads usche 80 mandats en il parlament pudesan bastar. La divisiun futura dals circuls electorals n'è pia betg anc determinada. Sche l'iniziativa vegniss acceptada, fissan la regenza ed il cussegl grond dumandads da chattar ina nova soluziun – ina soluziun ch'è fatga «sin mesira» per il Grischun.

Il cussegl grond dal Grischun è oz claramain memia grond.

1. 80 mandats bastan per represchentar adequatamain tut las regiuns

En l'avegnir vegnan las regiuns fitg multifaras da noss chantun ad esser participadas en il parlament en la medema dimensiun sco oz, cunquai che la sminuziun per in terz las tutga tuttas en moda eguala. La proporziun actuala tranter la citad e la champagna, tranter las trais gruppas linguisticas, tranter las differentas regiuns e.u.v. resta la medema er cun 80 mandats. Fin ussa han dentant blers circuls mo in sulet mandat a Cuira. Ma en la gronda part dals circuls n'è l'opiniun politica probablmain betg pli uschè unitara sco quai ch'ella era forsa ina giada pli baud. Er perquai èsi correct, sche las elecziuns dal cussegl grond èn drizzadas en l'avegnir in pau main tenor ils interess locals e pli fitg tenor ils interess d'ina entira regiun.

2. Noss chantun sto daventar pli innovativ

Cun sminuir il cussegl grond confermain nus la voluntad da refurma en il Grischun e rinforzain l'abilitad d'agir en vista a pretensiuns futuras. Structuras agilas e professiunalas gidan il cussegl grond a lavurar en moda effizienta. Il cussegl grond na duai betg restar surdimensionà ed immovibel sco oz, sch'el vul ademplir er en l'avegnir en moda optimala sia rolla sco autoritad suprema dal chantun.

3. Il cussegl grond daventa pli effizient

Las debattas vegnan pli curtas e pli cleras en in parlament sminuì – tut en tut vegn il cussegl grond ad avair ina meglra abilitad d'agir. Parlaments pli pitschens debattan savens pli effizientamain, perquai ch'ìls process da decisiun e perquai che l'organisaziun è pli simpels. Pli pitschen ch'in gremi è e pli fitg che tut las commembras e che tut ils commembers sa sentan integrads e tant meglia ch'el'las e ch'els ston esser infurmads davart las fatschentas che vegnan tractadas. Las discussiuns sa concentreschan sin aspects impurtants e na sa tiran betg a la lunga. I na dat simplamain betg 120 opiniuns davart il medem tema. Sch'il cussegl grond avess mo 80 commembras e commembers, pudessan er tut las deputadas e tut ils deputads far part d'ina cumissiun.

4. Il cussegl grond daventa pli favuraivel

Tras la sminuziun pon vegnir spargnads var 15% dals custs. Quai n'è betg decisiv, ma va tuttina a favur da las pajata-

glias e dals pajataglias. Tras las mesiras da spargn dolurusas ha il cussegl grond spargnà avant paucs onns fitg blers daders en tut ils secturs dal chantun, sulettamain betg tar sasez!

5. Il cussegl grond duai esser in vair maletg da la populaziun

Cun 80 mandats po la populaziun esser represchentada en il cussegl grond en la medema dimensiun sco cun 120 mandats. L'Engiadina, il Partenz, la Surselva, la Val dal Rain, il Grischun central u las vals talianas vegnan ad esser represchentadas er en l'avegnir en la medema proporziun en il parlament. La grondezza dal cussegl grond n'ha numadamain nagina influenza sin quai. Il cussegl grond sto dentant vegnir elegì en novs circuls electorals. Quels vegnan determinads da la regenza e dal cussegl grond pir, sunter che nossa iniziativa è acceptada. Ils novs circuls electorals – eventualmain ils districts u las corporaziuns regiunals – survegnan dentant dapli mandats che blers circuls actuals che han mo in u dus mandats. Qua tras survegnan las votantas ed ils votants en l'avegnir bler meglras pussaivladads da far ina selezziun per propi. Uschia vegn speranza er la quota da dunnas e da giuvenils en il parlament chantunal grischun a sa meglia en cumparegliaziun cun oz.

6. Sminuir cussegls gronds (memia gronds) è in trend

Ils ultims onns han 10 chantuns sminuì per part considerablamain lur parlaments. Sco ultim chantun fin ussa ha Son Gagl reduci il mars 2007 il dumber

da mandats da ses cussegl grond per in terz. Er là è il parlament sez s'opponì cun gronda maiortad cunter la proposta da sminuir sasez. Tuttina ha il pievel acceptà cun gronda maiortad l'iniziativa da la PLD da Son Gagl.

Tras l'approvaziun da nosssa iniziativa grischuna vegn er il chantun Grischun a prender la via per in parlament chantunal modern che resguarda ils basegns da las burgaisas e dals burgais, ch'è orientà a resultats e ch'è effizient e favuraivel.

Gea, 80 deputadas e deputads bastan!

C. Posiziun tar ils arguments dal comité d'iniziativa

Tar la menziun dal comité d'iniziativa – numnadamain ch'il parlament na saja fin oz betg vegnì adattà al temp – stoi vegnir remartgà ch'i han gi lieu ils ultims onns (1995 e 2002) duas refurmas cumplexsivas dal parlament. Cun la finamira da rinforzar il parlament sco er da meglierar sia effizienz en l'organisaziun, las structures, ils andaments ed ils instruments (sistem da las sessiuns, da las cumissiuns e da las intervenziuns parlamentaras, organ directiv, sustegn administrativ tras il secretariat dal cussegl grond e.u.v.) vegnids renovads fundamentalmain ed adattads a las pretensiuns d'ozendi. Perquai dastgi vegnir constatà ch'il cussegl grond è oz in parlament modern ed effizient ch'è absolutamain abel d'ademplier las incumbensas che al vegnan attribuidas tras la constituziun.

Er a chaschun da la refurma dal parlament l'onn 2002 ed en il rom da la revisiun totala da la constituziun chantunala l'onn 2003 è dal rest vegnida discutada la grondezza dal parlament. Quella n'è dentant betg vegnida midada, perquai ch'ins è stà da

l'avis che 120 deputadas e deputads correspundian tuttavia a las relaziuns dal chantun Grischun.

Ins na po betg ir d'accord cun il comité d'iniziativa, sch'el menziunescha che las regiuns sajan participadas er en l'avegnir en la medema dimensiun sco oz en il parlament, cunquai che la sminuziun tutgia tut las regiuns en moda eguala. Igl è evident che differentas valladas n'avessan betg pli ina represchentanza a Cuira, sch'il dumber da deputadas e da deputads en las regiuns cun pli paucas abitantas e cun pli paucs abitants vegniss reduci. Dal puntg da vista da la politica da stadi fiss quai in fatg preoccupant. Igl è fitg impurtant che la lavur parlamentara haja ina basa vasta er en regiuns pli lontan, per che la politica chantunala possa vegnir explitgada e represchentada er là. La grondezza actuala dal parlament garantescha gist il fatg ch'ils basegns da las burgaisas e dals burgais vegnan resguardads – quai ch'il comité d'iniziativa pretenda gea er sez.

Tar l'argument dal comité d'iniziativa – numnadamain ch'il cussegl grond daventia pli effizient cun 80 deputadas e deputads – stoi vegnir remartgà ch'il cussegl grond lavura gia oz en moda fitg effizienta. Quai sa mussa tranter auter vi dal fatg ch'el liquidescha ina gronda chargia da lavur praticamain senza pendenzas. Plinavant appartegnan debattadas intensivias gist ad in «parlament da lavur» sco il cussegl grond. En quest connex èsi impurtant che las debattas parlamentaras possian profiter d'enconuschientschas spezializadas vastas sco er d'experienschas personalas e politicas multifaras. Tar 120 deputadas e deputads è quai segiramain meglier il cas che mo tar 80 deputadas e deputads.

Ils ultims onns ha il cussegl grond er demussà ina gronda voluntad da refurma e blera forza innovativa ed ha terminà

projects da refurma impurtants e voluminus, sco p.ex. la revisiun totala da la constituziun chantunala, la revisiun da la lescha chantunala da vischnancas u las refurmas da la giustia 1 e 2. Per tals intents na dovri pia betg l'emprim ina sminuziun dal cussegl grond, sco quai ch'il comité d'iniziativa fa valair.

Cun raschun è er il comité d'iniziativa da l'avis ch'ils eventuals respargns da custs na sajan betg l'argument decisiv per sminuir il parlament. Al fatg che quests respargns giessan eventualmain puspè a perder, perquai che las deputadas restantas ed ils deputads restants survegnissan indemnaziuns pli autas en consequenza da la grevezza supplementara e da la professionalisaziun, è gia vegni fatg attent. Eventualas difficultads tar l'execuziun da leschas e da conclus en consequenza dal fatg che quests relaschs n'avessan betg pli ina basa uschè vasta pervia d'in parlament pli pitschen, pudessan ultra da quai chaschunar ulteriurs custs supplementars.

Pertge che la quota da dunnas e da giuvenils en il parlament duess s'augmentar, sch'il cussegl grond vegniss sminui – sco quai ch'il comité d'iniziativa empermetta –, n'è betg chapaivel. Perquai ch'i vegnissan repartids damain mandats, pudess schizunt plitost il cuntrari esser il cas. Segiramain fissi er pli difficil per persunas singulas e per gruppaziuns pli pitschnas d'acquistar in mandat.

In argument betg persvadent da vart dal comité d'iniziativa è la finala il trend che auters chantuns sminueschian er lur parlaments. Quest trend na sa lascha betg simplamain transferir sin il chantun Grischun. Ils parlaments da quests chantuns avevan per regla bler dapli che 120 commembras e commembers. En vista geografica, linguistica, culturala, economica e confessionala sco er areguard la relaziun

tranter la citad e la champagna n'ha ultra da quai betg in da quests chantuns er mo approximativamain la multifariadad dal chantun Grischun. En il chantun Grischun vegnan 1565 abitantas ed abitants sin ina commembra u sin in commember dal cussegl grond. Cun questa valur sa chatta il Grischun sin ina piazza mesauna en cumparegliaziun cun chantuns che han circa medem bleras abitantas e medem blers abitants (cf. la tabella en l'aggiunta). Dal rest na sa tracti betg da suandar in trend u l'alter, mabain da determinar in parlament cun ina grondezza ideala per noss chantun. In cussegl grond cun 120 deputadas e deputads tegna quint adequatamain da las particularitads grischunas menziunadas.

D. Pertge ina votaziun dal pievel?

La constituziun chantunala e la lescha davart ils dretgs politics en il chantun Grischun prescrivan ch'ina iniziativa che vegn refusada dal cussegl grond, stoppia vegnir suttamessa a la votaziun dal pievel.

E. Proposta

Il cussegl grond ha tractà l'iniziativa «Cussegl grond: 80 bastan» e recumonda al pievel – cun 96 cunter 13 vuschs – da la refusar. En quest senn As proponin nus, charas conburgaisas e chars conburgais, da refusar questa iniziativa.

En num dal cussegl grond

Il president dal cussegl grond:

Leo Jeker

L'actuar:

Claudio Riesen

Project da votaziun

Conclus dal cussegl grond tar l'iniziativa chantunala dal pievel «Cussegl grond: 80 bastan»

concludì dal cussegl grond ils 6 da december 2007

1. I vegn entrà en il project.
2. Al pievel vegni recumandà da refusar l'iniziativa chantunala dal pievel «Cussegl grond: 80 bastan».

Text da l'iniziativa dal pievel

Tenor l'artitgel 12 alinea 1 e tenor l'artitgel 13 alinea 1 da la constituziun chantunala sco er en il senn d'ina proposta generala fan las votantas ed ils votants sutsegnads la dumonda da midar la constituziun chantunala cun la suandanta finamira:

Il cussegl grond dal chantun Grischun consista dad 80 commembras e commembers.

Agiunta

Chantun	abitantas ed abitants ils 31-12-2005 ¹	dumber da deputadas e da deputads	dumber d'abitantas e d'abitants sin ina deputada u sin in deputà	dumber da vischnancas il 1-1-2006
Turitg	1 272 590	180	7 070	171
Berna	957 064	160 (avant l'onn 2006: 200)	5 982	396
Vad	654 093	150 (avant l'onn 2007: 180)	4 361	381
Argovia	569 344	140 (avant l'onn 2005: 200)	4 067	229
Son Gagl	459 999	180 (a partir da l'onn 2008: 120)	2 556 (3833)	88
Genevra	430 638	100	4 306	45
Lucerna	356 384	120 (avant l'onn 1999: 170)	2 970	96
Tessin	322 276	90	3 581	190
Vallais	291 575	130	2 243	153
Basilea-Champagna	266 089	90	2 957	86
Friburg	253 954	110 (avant l'onn 2007: 130)	2 309	168
Soloturn	247 937	100 (avant l'onn 2005: 144)	2 479	125
Turgovia	234 332	130	1 803	80
Grischun	187 803	120	1 565	206
Basilea-Citad	185 601	130 (a partir da l'onn 2009: 100)	1 428 (1 856)	3
Neuchâtel	168 444	115	1 465	62
Sviz	137 522	100	1 375	30
Zug	106 496	80	1 331	11
Schaffusa	73 764	80 (a partir da l'onn 2008: 60)	922 (1 229)	32
Giura	69 110	60	1 152	83
Appenzell dadador	52 561	65	809	20
Sutsilvania	39 803	60	663	11
Glaruna	38 173	80	477	25
Uri	35 087	64	548	20
Sursilvania	33 269	55	605	7
Appenzell dadens	15 220	49 (avant l'onn 1995: 65)	311	6

¹ Questa calculaziun sa basa sin la statistica dal stadi annual da la populaziun (ESPOP 2005) da l'uffizi federal da statistica, stadi: fanadur 2006.

Votar è pli simpel che quai ch'ins pensa!

Sche Vus essas absenta u absent la dumengia da votaziun u sche Vus duessas esser impedida u impedi da votar a l'urna, avais Vus las suandantas pussaivladads da prender part a la votaziun:

1. Votaziun anticipada

Er en Vossa vischnanca avais Vus la pussaivladad da votar durant almain dus dals ultims quatter dis avant il di da votaziun, u

- da votar a l'urna
u
- da consegnar il cedel da votar en ina cuverta serrada ad in uffizi communal.

2. Votaziun per corrispondenza

- Ils documents necessaris (cuverta da resposta, cuverta da votar) survegnis Vus automaticamain da la vischnanca.
- La cuverta da resposta u l'attest da votar stuais Vus **suttascriver** en mintga cas, autramain n'è Voss cedel betg valaivel.
- Plinavant avais Vus duas pussaivladads da votar per corrispondenza: Vus surdais la cuverta da resposta a la **posta** u Vus mettais la cuverta en ina **chascha da brev da l'administraziun communal inditgada da la vischnanca**.

Vossa chanzlia communal As vegn a responder tuttas dumondas en connex cun la votaziun anticipada e cun la votaziun per corrispondenza. Legiai per plachair er las publicaziuns uffizialas.